

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: War and Change in international Politics

Klein, J.W.

Citation

Klein, J. W. (1983). Boekbespreking van: War and Change in international Politics. *Acta Politica*, 18: 1983(1), 113-115. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3452383>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3452383>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

door de vele steunafspraken tussen grote en kleine landen, lijkt de 20e eeuw, anders dan de 19e, op een serie met elkaar verbonden kruittvaten, waarbij de kans dat één vonk de hele serie tot ontploffing brengt zeer groot is. In de 19e eeuw daarentegen blijken de kruittvaten in veel mindere mate met elkaar te zijn verbonden. Drie kanttekeningen passen bij deze bevinding: (1) De auteurs hebben niets te zeggen over de vraag waardoor dit verschil tussen de beide eeuwen kan zijn ontstaan; zonder twijfel wreekt zich hier de zwakke historische en theoretische onderbouwing van het COW-onderzoek; (2) De auteurs schenken geen aandacht aan de horizontale escalatie-dempende werking van de door kernwapens geschraagde blokstructuur die sinds de Tweede Wereldoorlog is uitgekristalliseerd. Hun uitkomsten voor de 20e eeuw zijn in wezenlijke mate beïnvloed door de beide wereldoorlogen en de Koreaanse oorlog. Het bijzondere van de eerste helft van de 20e eeuw lijkt te zijn dat in deze periode de Europese statenorde hardhandig vervangen werd door een wereldomvattend statensysteem waarin de twee flankmachten van Europa onbetwist de overhand kregen. In de beide wereldoorlogen ging het dus niet zonder meer om posities van Europese staten in het Europese systeem. De strijd ging tevens om de positie van een door Duitsland beheerst Europa ten opzichte van de Verenigde Staten, Rusland en het Britse Empire. Overigens valt nog te bezien hoelang de sinds de Tweede Wereldoorlog ontstane statenorde het zal uithouden. Of kernwapens ook afschrikwekkend zullen werken wanneer de behoefte aan afschrikking het grootst is, n.l. wanneer nieuw-opkomende machten een nieuw tijdperk van anarchie in het statensysteem inluiden, kan alleen de toekomst leren. (3) De empirische uitkomsten zijn relatief ten opzichte van de databasis. Deze is beperkt tot 1965. Het is mijn indruk dat de oorlogen die sindsdien in de derde wereld zijn gevoerd, en waarin de grote mogendheden juist niet op grote schaal met militaire strijdkrachten intervenieerden, het pessimisme van de auteurs wel moeten matigen.

Uit Bremers verslag van de 'Trial of nations' krijgt men de indruk dat er oorlogszuchtige en vredelievende staten zijn. Toch is deze indruk onjuist. Uit hoofdstuk 3 blijkt namelijk dat rangpositie – een comparatief kenmerk dus – en niet de identiteit van de staat, systematisch verbonden is met de mate van oorlogsbetrokkenheid. Socioloog en rechter spreken met verschillende, niet tot elkaar herleidbare, talen over dezelfde feiten. De bundel besluit met een tweetal bijdragen over de effecten van oorlogvoering. In hoofdstuk 8 presenteert Cannizzo een simpel, doch redelijk effectief, model waarin kenmerken van oorlogvoering gerelateerd worden aan de uitkomsten winnen/verliezen voor land A. De databasis van het Correlates of War project dient ook hier als empirische referentie. Uit de studie van Wheeler over de effecten van oorlogvoering op de economisch-industriële groei van de betrokken landen blijkt een overwegend negatief verband. De indruk van een groei-bevorderend effect voor de Tweede Wereldoorlog ontstaat door de economische depressie die aan de Tweede Wereldoorlog voorafging. Overigens zijn mij geen studies bekend waarin met enig empirisch succes het uitbreken van oorlog gerelateerd wordt aan het verloop van de (internationale) economische conjunctuur.

Drie zaken worden nogmaals duidelijk bij het lezen van deze bundel. (1) Hoewel

de COW-groep een hiërarchisch geleide onderzoeksgroep lijkt te zijn, is toch geen sprake van een gezamenlijk onderzoeksplan. (2) Mede als gevolg van het ontbreken van één onderzoeksplan, is slechts in geringe mate sprake van cumulatie; uitkomsten van eerder verricht werk fungeren slechts in geringe mate als input in het latere werk. In dit opzicht is er sinds Quincy Wrights dagen niet veel veranderd. (3) Desondanks – of misschien wel juist daardoor – worden brokstukken kennis aangedragen waarvoor vooralsnog geen substituuut bestaat.

H. W. Houweling

Robert Gilpin, *War and Change in World Politics*, Cambridge, Cambridge University Press 1981, £ 15,-, 244 blz.

Dramatische internationale ontwikkelingen in de jaren '70 en begin jaren '80 lijken een einde te maken aan het relatief stabiele internationale systeem van na de Tweede Wereldoorlog. Met dit boek probeert Gilpin een bijdrage te leveren aan het inzicht in de dynamiek van het internationale systeem. Via een combinatie van twee theorieën, de sociologisch-deterministische benadering en de economische kosten-baten benadering moet het grootste deel van het gedrag van staten verklaard kunnen worden. Het achterliggende idee is, dat staten streven naar nutsmaximalisatie (met gegeven middelen optimale resultaten behalen), op een rationale wijze hun eigenbelang willen dienen, maar tegelijkertijd beperkt worden in dit afwegingsproces, doordat ze geen volledige greep hebben op hun omgeving, noch op zichzelf.

In het vervolg van het boek laat Gilpin dit onderscheid tussen primaire bepalende factoren (rationeel afwegen enerzijds en sociaal determinisme anderzijds) verder onbesproken. Het lijkt me, dat zijn uitgangspunten iets meer aandacht hadden verdiend. Gilpin presenteert zijn ideeën in de vorm van een algemeen toepasbaar geacht kader, dat de grondslag zou kunnen zijn voor een 'grand theory' die de veranderingen in het internationale systeem verklaart. In het eerste hoofdstuk gaat de schrijver nader in op de begrippen 'internationaal systeem' en 'politieke verandering'. Een internationaal systeem is een sociaal-politieke constellatie, die enerzijds voortvloeit uit het handelen van de actoren gezamenlijk, maar anderzijds beperkingen oplegt aan hetgeen elk van hen afzonderlijk kan bereiken. Gilpin gaat ervan uit, dat de belangen van de machtigste leden het meest gediend worden in zo'n structuur, aangezien zij hun stempel op de formatie hebben kunnen drukken.

In de tijd evenwel, veranderen de belangen van de individuele leden en hun relatieve machtsposities ten gevolge van technologische, economische en andere ontwikkelingen. Dan kan het voor een land aantrekkelijk worden om het internationale systeem te wijzigen, n.l. als de verwachte voordelen die uit de nieuwe structuur resulteren, groter geacht worden dan de verwachte kosten die het wijzigen zelf met zich meebrengt.

Kortom, als de staat in kwestie er beter van denkt te worden. Indien de staat erin

slaagt een nieuwe constellatie te realiseren, dan zal de nieuwe structuur de dan geldende machtsverhoudingen weerspiegelen.

Doel van het boek is derhalve te komen tot een verklaring voor de verandering van doeleinden van staten en machtsveranderingen, die beide ten grondslag liggen aan politieke verschuivingen in het internationale systeem. Dergelijke verschuivingen hebben belangrijke gevolgen voor de verschillende leden van het internationale systeem en vormen niet zelden de aanleiding tot grote spanningen en oorlog. Met enkele economisch getinte hypothesen zoekt Gilpin het antwoord op de vraag, hoe staten ertoe komen dergelijke spanningen te riskeren.

Uitgaande van een evenwichtsituatie – geen enkele partij ziet winstkansen in een poging om het internationale systeem te wijzigen – zullen volgens Gilpin de kosten voor het behoud van de status quo sneller toenemen, dande economische groei van de landen die belang hebben bij het behoud van die status quo. (dat zijn dus de machtige staten). Centraal staat hier de kostenfactor. Gilpin noemt een aantal interne en externe oorzaken van verval. Een voorbeeld van een interne oorzaak is het relatief stijgende aandeel van de consumptie in de machtige landen, zodat een steeds kleiner deel van het nationaal inkomen geïnvesteerd kan worden in produktiemiddelen en defensie. Een externe oorzaak van verval is te vinden in de verspreiding van innovaties (produktietechnieken, nieuwe produkten, nieuwe organisatie-methoden), over de andere leden van het systeem, die zo hun relatieve posities verbeteren. Er zal een moment komen, waarop deze staten zullen proberen het internationale systeem via territoriale, politieke en economische expansie te veranderen, totdat verdere expansie niet meer profijtelijk is. Ook zij zullen op den duur geconfronteerd worden met stijgende kosten en minder snel stijgende opbrengsten en andere staten zullen hun plaats opeisen.

De opkomst van andere staten legt een grotere druk op de in omvang stagnerende middelen. Het hangt dan af van de veerkracht die dergelijke wegzinkende staten kunnen opbrengen, of zij hun positie zullen behouden.

Gilpin betwijfelt of dominante staten in verval deze veerkracht kunnen opbrengen. Oude structuren, die vroeger succesvol waren, (bv het Ottomaanse Rijk, de Habsburgse Monarchie), zouden zich onvoldoende kunnen aanpassen aan de gewijzigde omstandigheden. De schrijver gaat er hier blijkbaar impliciet van uit, dat dergelijke staten in dit stadium de gevangene van hun omgeving zijn geworden. Het lot van de heersende staat of staten binnen het internationaal systeem lijkt daarmee bezegeld, de dynamiek een feit.

Voor de beschrijving en uitwerking van het historisch opkomst en vervalproces maken het boek waardevol. Overigens gaat Gilpin niet verder dan het illustreren van zijn ideeën met behulp van voorbeelden. Een interessant gegeven is verder, dat volgens de schrijver dit proces in een hogere versnelling is geschakeld door de aard en omvang van de hedendaagse technologische ontwikkelingen. De Derde Wereld en de New Industrialising Countries in het bijzonder, zouden zich sneller ontwikkelen dan bij voorbeeld Duitsland ten tijde van de Pax Britannica. De huidige Pax Americana lijkt zo een korter leven beschoren dan het internationale systeem onder leiding van Groot-Brittannië in de vorige eeuw.

Er is nog een ander aspect dat veel aandacht krijgt, namelijk de ontwikkeling van

de interne politieke organisatie van een gebied en de gevolgen daarvan. Opnieuw gaat de schrijver uit van een aantal eenvoudige veronderstellingen, afgeleid uit de economie, die tot enig inzicht leiden in de historische politieke omwentelingen. Soms krijgt een politieke organisatie een dermate groot voordeel over de andere politieke organisatie een dermate groot voordeel over de andere politieke organisaties, dat een geheel ander internationaal systeem tot stand komt. Gilpin spreekt van een 'system-change' in dit verband. Als voorbeeld van een dergelijke systeemverandering noemt Gilpin het ontstaan van het systeem van natie-staten aan het einde van de Middeleeuwen. Het is evenwel niet duidelijk wanneer precies een fundamenteel ander systeem ontstaat. Het lijkt dan ook wat voorbarig van Gilpin, om te stellen dat de recente technologische en economische ontwikkelingen niet de draagkracht zouden hebben om het internationaal systeem diepgaand te wijzigen.

Zoals gezegd, de schrijver is slechts uit op het creëren van een raamwerk. In het voorwoord verontschuldigt hij zich bij voorbaat voor simplificaties die het gevolg zijn van de forse lijnen die hij door de geschiedenis heen trekt. Maar het resultaat blijft zeer verdienstelijk.

J. W. Klein

Douglas E. Ashford, **Policy and Politics in Britain: The Limits of Consensus**, Oxford, Basil Blackwell, 1981, 330 blz., £ 4.95

Het boek van Ashford is het eerste in een nieuwe serie van Blackwell te Oxford onder de titel *Policy and Politics in Industrial States*. Naast Ashford voeren Katzenstein en Pempel de redactie. Zij gaan ervan uit, dat in industriële landen een aantal gemeenschappelijke problemen voorkomt. Maar in tegenstelling tot wat in vergelijkend beleidsonderzoek vaak gebruikelijk is, veronderstellen de redacteurs dat deze problemen in elk land in een specifiek beleid worden omgezet, afhankelijk van de machtsverhoudingen in het betreffende land. Niet de aard van het probleem, maar de prioriteitenstelling per land bepaalt de onderscheiden beleidsinspanningen.

De serie onderscheidt zich in de tweede plaats van andere vergelijkende studies door aandacht te geven aan problemen bij het beoordelen van het slagen of falen van beleid. Wat bij voorbeeld vanuit een oogpunt van simpele economische of bestuurlijke rationaliteit irrationeel, ineffectief of inefficiënt lijkt, kan vanuit politiek standpunt zeer verstandig zijn.

In de derde plaats is opmerkelijk het gemeenschappelijke format dat de studies in de serie zullen volgen. Het eerste hoofdstuk bevat een introductie in de politieke instituties en maatschappelijke krachten in het betreffende land, het geeft aan hoe globaal de machtsverhoudingen liggen en hoe die mogelijkerwijze het beleid in het bestudeerde land beïnvloeden. Daarop volgt een aantal case-studies over beleid op specifieke terreinen. Ashford gaat in op het beleid inzake de reorganisatie van de centrale overheid, de vorming van het economisch beleid, het beleid inzake industriële verhoudingen, het beleid op het terrein van het binnenlands bestuur, op het